

บทที่ 2

ความหมาย ความเป็นมา วิวัฒนาการ แนวคิด ของการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์

วิวัฒนาการการท่องเที่ยวของประเทศไทย หากเริ่มนับจากสมัยสุโขทัยนั้น ผู้คนสามารถเดินทางไปในที่ต่าง ๆ ได้อย่างเสรี แต่เป็นยุคที่ยังไม่ได้มีชาวต่างชาติเข้าไปทำการค้าขายอย่างแพร่หลายมากเท่ากับในสมัยของอยุธยา ทำให้การติดต่อค้าขาย แลกเปลี่ยน เดินทาง มักเป็นไปในประเทศเป็นส่วนใหญ่

ในสมัยอยุธยาอาณาจักรมีความเป็นปึกแผ่นมากขึ้น หลายอย่างมีความเป็นระบบมากขึ้น เช่น มีระบบศักดินา ซึ่งจำกัดสิทธิของประชาชน ทำให้การเดินทางในแต่ละครั้งมีเสรีภาพที่น้อยลง ได้มีการพัฒนาระบบการคมนาคมให้สะดวกสบายขึ้น ต่อมาเมื่อมีชาวต่างชาติเริ่มเดินทางเข้ามาค้าขาย เผยแพร่ศาสนาให้กับชาวอยุธยามากขึ้น ชาวต่างชาติเหล่านั้นก็ได้ทำการบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศไทยในสมัยนั้น เมื่อกลับไปยังประเทศของตน หลาย ๆ คนก็เกิดความสนใจ ทำให้มีชาวต่างชาติเข้ามาในประเทศไทยเยอะมากขึ้นเพื่อทำการค้าขาย และอื่น ๆ อีกทั้งประเทศไทยก็ได้มีการส่งคณะทูตของตนไปยังประเทศอื่นเพื่อเผยแพร่ศาสนาและค้าขาย ก่อให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอย่างแพร่หลายอีกด้วยและเป็นที่มาของการพัฒนาการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย

ในปัจจุบันคงต้องกล่าวว่าไม่มีใครที่ไม่เคยเดินทางท่องเที่ยว จากการที่สภาพสังคมของประเทศไทยเปิดกว้างมากขึ้น คนมีเสรีภาพในการที่จะเดินทางไปในที่ต่าง ๆ มากขึ้น การที่คน ๆ หนึ่งจะอยู่สถานที่เดิม ๆ หรือไปเที่ยวในที่เดิม ๆ คงจะเป็นไปไม่ได้หากมีที่ใหม่ ๆ การที่ผู้คนจะทำการท่องเที่ยว เพราะต้องการที่จะได้พบเจอสถานที่ใหม่ ๆ เพราะแน่นอนว่าแต่ละที่ในโลกก็ย่อมมีสภาพภูมิประเทศที่ไม่เหมือนกัน ประเทศไทยอาจจะมีอากาศร้อนเป็นส่วนมาก ส่วนประเทศในทางประเทศฝั่งยุโรปอาจจะมีอากาศหนาวเป็นส่วนมาก การได้พบเจอวัฒนธรรมใหม่ ๆ เพราะแต่ละพื้นที่นั้นก็ย่อมมีวัฒนธรรมที่ย่อมแตกต่างกันไป เช่น ประเทศไทยอาจจะมีประเพณีการขอฝน การแห่บั้งไฟพญานาค ซึ่งเราไม่สามารถหาดูประเพณีแบบนี้ได้ในสหรัฐอเมริกา หรือสหราชอาณาจักร ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่แปลกใหม่ น่าตื่นตาตื่นใจสำหรับคนในประเทศอื่น หรือการที่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีประเพณีขอบุญคุณพระเจ้า แต่ประเทศไทยไม่มี ย่อมเป็นที่ตื่นตาตื่นใจสำหรับคนไทย

ที่ไปเที่ยวแน่นอน หรือการได้ลองรับประทานอาหารการกินแปลกใหม่มากมาย เช่น ในประเทศไทย เรามีส้มตำปูปลาร้า ซึ่งเป็นของที่คนไทยชอบมาก แต่เป็นอาหารที่ไม่มีในสหพันธรัฐมาเลเซีย หรือ สาธารณรัฐสิงคโปร์ แต่สหพันธรัฐมาเลเซีย และสาธารณรัฐสิงคโปร์มีบักก๊อคเต้ ซึ่งไม่ใช่อาหารไทย เป็นที่แน่นอนว่าเมื่อคนไทยไปเที่ยวสหพันธรัฐมาเลเซีย หรือสาธารณรัฐสิงคโปร์ย่อมต้องตื่นตาตื่นใจ กับบักก๊อคเต้และต้องการจะรับประทานเมื่อได้ไปประเทศนั้น ๆ แน่นอน ดังนั้นจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในสิ่งที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของโลกใบนี้ เนื่องจาก คนส่วนใหญ่ย่อมที่จะชอบไปท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวช่วยทำให้พักผ่อนหย่อนใจเป็นอย่างมาก

2.1 ความหมาย ความเป็นมา และวิวัฒนาการของมัคคุเทศก์

“มัคคุเทศก์” ตามความหมายของราชบัณฑิตยสถาน¹ หมายถึง ผู้นำทาง ผู้ชี้ทาง ผู้บอกทาง ผู้นำเที่ยว

“มัคคุเทศก์” ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551² หมายถึง ผู้ให้บริการเป็นปกติธุระในการนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ โดยให้บริการเกี่ยวกับคำแนะนำ และความรู้ด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว

หรืออีกนัยยะหนึ่งคำว่า “มัคคุเทศก์” นั้น ยังมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า Courier ตามความหมายของภาษาอังกฤษ คือ a person that takes tourists from one place to another หรือ Who is paid to conduct parties of tourists หรือเมื่อแปลเป็นภาษาไทยหมายความว่าบุคคลหรือที่พาคนจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยได้รับค่าตอบแทนที่ได้พาคน ๆ นั้นไป

2.1.1 ที่มาของมัคคุเทศก์

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การเดินทางได้มีจุดเริ่มต้นมาจากการที่คนจากประเทศต่าง ๆ ทำการเดินทางค้าขายกันระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ และเริ่มขยายพื้นที่ออกไปเรื่อย ๆ เมื่อมีการทำบันทึกต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานที่เอาไว้ทำให้เริ่มเป็นที่สนใจของคนอย่างแพร่หลายเกี่ยวกับสถานที่ทั้งหลาย ในอดีตการเดินทางจึงเป็นไปเพื่อการค้าขายเป็นส่วนใหญ่

ต่อมาเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไป ประชาชนมีเสรีภาพในการเดินทางมากขึ้น จากการเดินทางเพื่อค้าขาย เริ่มกลายเป็นการเดินทางเพื่อท่องเที่ยวมากขึ้น เริ่มแรกการเดินทางท่องเที่ยว ย่อมมีอุปสรรคมากเนื่องจากการเดินทางไม่สะดวกเท่ากับในปัจจุบัน ต่อมาเมื่อการเดินทาง

¹ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2562). *ความหมาย มัคคุเทศก์*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://dictionary.orst.go.th/>. [2562, 14 กันยายน].

² พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551. มาตรา 4.

สะดวกมากขึ้นก็เกิดปัญหาว่าเมื่อคน ๆ หนึ่งเดินทางไปยังที่แห่งหนึ่ง คนผู้นั้นย่อมไม่เข้าใจในภาษาของชาวท้องถิ่นนั้น ๆ อีกทั้งยังไม่เข้าใจวัฒนธรรมของคนในชนชาตินั้น ๆ และที่สำคัญที่สุดคือยังไม่ทราบถึงลักษณะพื้นที่ ภูมิประเทศของสถานที่นั้น ๆ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่อผู้เดินทางนั้น ๆ เป็นอย่างมาก สิ่งที่สามารถช่วยแก้ปัญหาให้ผู้คนเหล่านั้นได้ ได้แก่ การหาผู้นำทาง หรือการถามเส้นทางจากคนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ หรือจากคนที่พบเจอในระหว่างการเดินทาง จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการรับจ้างนำทางสู่อุตสาหกรรมการนำเที่ยวในปัจจุบันนี้

มัคคุเทศก์นั้นโดยหลักแล้วคือมีหน้าที่ในการนำทางให้กับนักท่องเที่ยว แต่ในการนำเที่ยวนั้นคงเป็นสิ่งที่ควบคู่กันในการแนะนำสิ่งอื่น ๆ ไม่เพียงแต่แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเท่านั้น อีกทั้งในปัจจุบัน ผู้ที่ประกอบอาชีพนำเที่ยวมีมากขึ้น มัคคุเทศก์แต่ละท่านจึงต้องหาสิ่งต่าง ๆ เพื่อเป็นการดึงดูดให้ลูกค้ามาใช้บริการจากตน จึงจะเห็นได้ว่าในปัจจุบัน มีบริการเสริมขึ้นมากมายจากการนำเที่ยว เช่น บริการช่วยถ่ายรูปให้ บริการอาหารกลางวัน เป็นต้น อีกทั้งเมื่อปัจจุบันคนมีเสรีในการเดินทาง สามารถเดินทางไปไหนก็ได้ เมื่อให้ความสนใจ ทำให้การท่องเที่ยวเป็นที่แพร่หลายจากที่ผู้นำทางจะเป็นบุคคลในพื้นที่นั้น ๆ เท่านั้น ก็ทำให้เกิดอุตสาหกรรมธุรกิจการนำเที่ยวขึ้น เมื่อมีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ใหญ่ขึ้น บริษัทนำเที่ยวต่าง ๆ ต่างต้องพากันหาลูกค้า เมื่อลูกค้ามีทางเลือกมากขึ้น ราคาสินค้า บริการก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนตัดสินใจเลือกสินค้า บริการ ทำให้บริษัทนำเที่ยวต่าง ๆ จากทั้งในประเทศ และนอกประเทศต่างพากันลดต้นทุนลง เพื่อที่จะสามารถนำเสนอบริการให้กับกลุ่มลูกค้าได้ในราคาที่ถูกลง

2.1.2 การแบ่งประเภทของมัคคุเทศก์

เราสามารถแบ่งมัคคุเทศก์ออกเป็น 2 ประเภท³ ได้แก่ มัคคุเทศก์ทั่วไป และ มัคคุเทศก์เฉพาะ

1) มัคคุเทศก์ทั่วไป มี 2 ชนิด คือ

(1) มัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) ถือบัตรสีบรอนซ์เงิน นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศสามารถนำเที่ยวได้ ทั่วราชอาณาจักร

(2) มัคคุเทศก์ทั่วไป (ไทย) ถือบัตรสีบรอนซ์ทอง นำเที่ยวได้เฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทยสามารถนำเที่ยวได้ทั่วราชอาณาจักร

³ อิงอร ชัมมุก. (2559). *ความคาดหวังและการรับรู้ประสบการณ์จริงของนักท่องเที่ยวในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมู่บ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะวิทยาศาสตร์ การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

2) มัคคุเทศก์เฉพาะมี 8 ชนิด⁴ คือ

(1) มัคคุเทศก์ที่มีบัตรประจำตัวสีชมพู เป็นมัคคุเทศก์ที่สามารถนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวได้ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ แต่จะนำเที่ยวได้เฉพาะจังหวัดที่ระบุไว้บนบัตรและจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกันเท่านั้น

(2) มัคคุเทศก์ที่มีบัตรประจำตัวสีฟ้า เป็นมัคคุเทศก์ที่สามารถนำเที่ยวให้คนไทยได้เท่านั้น โดยจะสามารถนำเที่ยวในจังหวัดตามที่ระบุในบัตรหรือจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกันเท่านั้น

(3) มัคคุเทศก์ที่มีบัตรประจำตัวสีเขียว เป็นมัคคุเทศก์ที่สามารถนำเที่ยวให้ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้ และจะสามารถนำเที่ยวได้ในบริเวณพื้นที่เขตป่าต่าง ๆ

(4) มัคคุเทศก์ที่มีบัตรประจำตัวสีแดง เป็นมัคคุเทศก์ที่สามารถนำเที่ยวให้ได้ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ แต่จะสามารถนำเที่ยวได้ในสถานที่ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ วัฒนธรรมเท่านั้น โดยสามารถนำเที่ยวได้ทั่วราชอาณาจักร

(5) มัคคุเทศก์ที่มีบัตรประจำตัวสีส้ม เป็นมัคคุเทศก์ที่สามารถนำเที่ยวให้ได้ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ แต่จะนำเที่ยวได้เฉพาะพื้นที่ท่องเที่ยวที่เป็นเขตพื้นที่ทะเลเท่านั้น

(6) มัคคุเทศก์ที่มีบัตรประจำตัวสีเหลือง เป็นมัคคุเทศก์ที่สามารถนำเที่ยวให้ได้ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยสามารถนำเที่ยวได้ในบริเวณที่เป็นเขตพื้นที่ทางทะเล หรือเกาะต่าง ๆ โดยระยะห่างจากชายฝั่งถึงสถานที่ท่องเที่ยวนั้นจะต้องไม่เกิน 40 ไมล์ทะเล

(7) มัคคุเทศก์ที่มีบัตรประจำตัวสีม่วง เป็นมัคคุเทศก์ที่สามารถนำเที่ยวให้ได้ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ แต่จะนำเที่ยวให้ได้เฉพาะแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่ระบุบนบัตรเท่านั้น

(8) มัคคุเทศก์ที่มีบัตรประจำตัวสีน้ำตาล เป็นมัคคุเทศก์ที่สามารถนำเที่ยวให้ได้ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยจะเป็นมัคคุเทศก์ที่แนะนำเกี่ยวกับ ศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ต่าง ๆ โดยจะสามารถนำเที่ยวได้เฉพาะสถานที่ตามที่ระบุไว้ในบัตรเท่านั้น

2.1.3 คุณสมบัติของการเป็นมัคคุเทศก์

การที่มัคคุเทศก์จะนำเที่ยวได้นั้นย่อมต้องมีคุณสมบัติพิเศษ ไม่ใช่ใครก็สามารถเป็นมัคคุเทศก์ได้ เพราะจะต้องทำหน้าที่เป็นคนกลางในการพานักท่องเที่ยวไปเที่ยวและอธิบายให้นักท่องเที่ยวเข้าใจเกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ ให้ได้ และนอกจากจะต้องมีทักษะในการพูดแล้ว ผู้ที่จะเป็นมัคคุเทศก์ยังจะต้องศึกษาเกี่ยวกับสถานที่ที่ตนจะพานักท่องเที่ยวไปเที่ยวให้ได้อย่างถ่องแท้ เข้าใจ เนื่องจากนักท่องเที่ยวคือผู้ที่ไม่รู้จักสถานที่นั้น ๆ เลย การที่นักท่องเที่ยวเลือกจะไปเที่ยวในที่ใดที่หนึ่ง นั้นหมายความว่า นักท่องเที่ยวคนนั้น ๆ มีความต้องการที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับสถานที่

⁴ เรื่องเดียวกัน.

นั้น ๆ จริง ๆ ไม่ว่าจะเป็แหล่งที่อยู่อาศัย วัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ความเชื่อและศาสนา ศิลปกรรมของสถานที่นั้น ๆ ภาษา ประวัติศาสตร์ และการแต่งกายของคนในพื้นที่นั้น ๆ เป็นต้น ซึ่งการที่จะบอกว่คนที่จะเป็นมัคคุเทศก์ต้องมีลักษณะแบบใดคงไม่สามารถกำหนดได้อย่างตายตัว เพราะคนแต่ละคนก็มีลักษณะนิสัย บุคลิกภาพเฉพาะตัวที่แตกต่างกันออกไป แต่เราสามารถกำหนดไว้เป็นขอบเขตได้ว่าคนที่ยอากจะประกอบอาชีพเป็นมัคคุเทศก์ควรมีลักษณะอย่างไร เพื่อเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการตัดสินใจสำหรับคนที่ยอากประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ หากคน ๆ นั้นเห็นว่ลักษณะนิสัย บุคลิกภาพของตนมีความตรงกับลักษณะที่คนเป็นมัคคุเทศก์พึงมีก็อาจจะทำให้การตัดสินใจประกอบอาชีพเป็นมัคคุเทศก์ของคน ๆ นั้นง่ายมากขึ้น ซึ่งคุณสมบัติพื้นฐานที่มัคคุเทศก์ควรมี มีดังต่อไปนี้⁵

1) ต้องมีความเชี่ยวชาญอย่างน้อยสองภาษาได้แก่ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวอาจจะไม่ได้มีเฉพาะชาวไทยเท่านั้น อาจจะมีชาวต่างชาติมาซึ่งจำเป็นอย่งยิ่งที่จะต้องหาวิธีการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาตินั้นให้เข้าใจตรงกันและได้รู้ถึงรายละเอียดจริง ๆ ซึ่งภาษาอังกฤษถือเป็นภาษาสากลที่คนโดยมากสามารถฟังได้โดยเข้าใจ ดังนั้นการที่มัคคุเทศก์เรียนรู้ที่จะพูดภาษาอังกฤษให้เป็นจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะหากสื่อสารให้นักท่องเที่ยวเข้าใจไม่ได้แล้ว นักท่องเที่ยวก็จะไม่ยอมมาเที่ยวอีก นอกจากนี้ ยังมีอีกหลากหลายภาษาที่ผู้ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ควรรู้ให้ว่สนใจศึกษา อาทิเช่น ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาฝรั่งเศส เป็นต้น

2) ต้องมีความรู้เกี่ยวกับสถานที่ที่ตนพานักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชม เนื่องจากนักท่องเที่ยวเวลาเที่ยวแน่นอนว่วัตถุประสงค์คือ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติสถานทีนั้น ๆ วัฒนธรรมพื้นบ้าน ภาษา และอื่น ๆ ดังนั้น ผู้ที่เป็นมัคคุเทศก์จึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับสถานทีนั้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจเรื่องราวที่ถูกต้อง

3) มีทักษะในการนำเสนอข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยว แม้ว่ามัคคุเทศก์นั้นจะมีความรู้อยู่มากมาย แต่หากไม่สามารถอธิบายเนื้อหาให้นักท่องเที่ยวเข้าใจได้ หรือไม่มีวิธีการอธิบายให้น่าสนใจ จากการที่นักท่องเที่ยวอยากมาเที่ยวที่นี่เพราะต้องการได้ความรู้ใหม่ ๆ อาจจะกลายเป็นความน่าเบื่อ และไม่สนใจในสถานทีนั้นไปในที่สุด ดังนั้นทักษะในการสื่อสารจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก

4) มีทักษะในการบริหารจัดการ วางแผนการเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม บางครั้งตารางการท่องเที่ยวมีความน่าสนใจ ไปแต่สถานทีสำคัญ ๆ ก็จริง แต่หากว่แผนการเดินทางนั้น

⁵ สุนัขทิพย์ รื่นเริงใจ. (2558). *แนวทางการพัฒนากำลังคนระดับอาชีวศึกษาของสาขาอาชีพมัคคุเทศก์เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 24.

ไม่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวก็จะไม่รู้สึกรู้สึกมีความสุขกับการท่องเที่ยว หรือการจัดการให้นักท่องเที่ยวได้มีจุดแวะพักเพื่อซื้อน้ำ เข้าห้องน้ำ ก็ถือเป็นเรื่องที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ หากขาดบางอย่างไปอาจจะทำให้นักท่องเที่ยวไม่รู้สึกรู้สึกมีความสุขกับการท่องเที่ยวในครั้งนั้นได้

5) มีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า โดยทำให้เกิดความเสียหายแก่แต่ละฝ่ายให้น้อยที่สุด หรือทำให้ไม่เกิดความเสียหายขึ้นเลย เรื่องนี้นับเป็นเรื่องสำคัญมากที่ผู้ประกอบการอาชีพมัคคุเทศก์จะต้องมี เพราะมัคคุเทศก์คือผู้นำที่นำนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมสถานที่ที่ตนมีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับสถานที่นั้นเป็นอย่างดี ดังนั้นมัคคุเทศก์จึงขาดความสามารถในด้านนี้ไปไม่ได้ เช่น หากรถบัสที่นำนักท่องเที่ยวไปเที่ยวเกิดเสียกลางทาง มัคคุเทศก์ก็จะต้องหาทางแก้ปัญหาให้ทุกฝ่ายเสียเวลาน้อยที่สุด เป็นต้น

6) มีบุคลิกภาพที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยวและทุกคน เป็นธรรมดาที่คนทุกคนอยากจะถูกกับคนที่เป็มิตรกับตน ดังนั้น การที่เป็นคนที่นิสัยเป็นมิตรจึงเป็นอีกหนึ่งจุดขายที่ทำให้นักท่องเที่ยวอยากจะมาคุยกับมัคคุเทศก์ อยากให้มัคคุเทศก์ผู้นั้นทำหน้าที่นำทางให้กับตน

7) มีนิสัยคาดการณ์สิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต เพราะเราไม่รู้เลยว่าสิ่งที่นำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวในแต่ละครั้งจะมีอะไรเกิดขึ้นบ้าง เช่น เป็นมัคคุเทศก์นำนักท่องเที่ยวไปดำน้ำ มัคคุเทศก์ก็อาจจะต้องคาดการณ์ล่วงหน้าว่าอาจจะมึนักท่องเที่ยวคนที่เมาเรือ ซึ่งมัคคุเทศก์ก็อาจจะมีการจัดยาแก้เมาเรือหรือมีการแจ้งเตือนล่วงหน้าก่อน หรือหากในวันนั้น ๆ คลื่นลมแรง มัคคุเทศก์ผู้ที่คาดการณ์ล่วงหน้าได้เนื่องจากต้องนำทางมัคคุเทศก์หลายครั้งประกอบกับมีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ควรจะต้องทำการเตือนนักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวทำการเตรียมตัวล่วงหน้าเพื่อป้องกันหรือบรรเทาในสิ่งที่อาจจะเกิด เป็นต้น

8) เป็นคนมีความอดทนสูง เนื่องจากการทำงานเป็นมัคคุเทศก์ เราจำเป็นที่จะต้องเจอผู้คนมากมาย ซึ่งเราไม่รู้เลยว่าแต่ละคนนิสัยเป็นอย่างไร ซึ่งความอดทนเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับผู้ตั้งใจจะทำงานบริการ

9) มีจรรยาบรรณ จริยธรรม คุณธรรม ผู้ที่เป็นมัคคุเทศก์จะต้องไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยวของตน เช่น การพานักท่องเที่ยวไปซื้อของที่ร้านของฝากที่ขายราคาแพงเพื่อเอากำไรกับนักท่องเที่ยวมาก เนื่องจากร้านค้าดังกล่าวให้เงินตอบแทนคนที่พาลูกค้ามาซื้อสินค้าที่ร้าน เป็นธรรมดาว่านักท่องเที่ยวย่อมไม่รู้ราคาของนั้น ๆ ในราคาทั่วไป ร้านค้าหลายรายเมื่อเห็นเป็นนักท่องเที่ยวจึงถือโอกาสขึ้นราคาสินค้าให้สูงกว่าความเป็นจริงมาก ซึ่งหากเป็นมัคคุเทศก์ที่ไม่มีคุณธรรมแล้ว ไปรับเงินจากร้านค้าเพื่อพานักท่องเที่ยวมาซื้อสินค้านั้นดังกล่าว ย่อมเป็นเรื่องที่ไม่สมควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง

10) รักในอาชีพของตน การที่คน ๆ หนึ่งจะประกอบอาชีพใด การคำนึงถึงแค่รายได้ที่ได้รับนั้นอาจจะไม่ถูกต้องนัก หากไม่ใช่งานที่ตนเองชอบยอมทำให้ไม่มีความสุขในการทำงาน

เกิดความเครียด และส่งผลกระทบต่อการทำงานที่ทำได้ ซึ่งเป็นงานที่ต้องติดต่อกับผู้สัมพันธ์กับคนหลากหลาย ยิ่งสำคัญมาก หากไม่ชอบงานนั้น ๆ ย่อมทำให้เราไม่ทำงานดังกล่าวอย่างเต็มที่จนอาจจะทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในงานที่ทำมากเท่าที่ควร

จากข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างคุณสมบัติที่คนจะเป็นมัคคุเทศก์พึงมี นอกจากนี้ยังมีคุณลักษณะอีกหลากหลายอย่างแตกต่างกันไป ขึ้นกับบุคลิกของมัคคุเทศก์แต่ละคนที่คิดว่าเหมาะสมกับตนเอง

2.1.4 ความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อประเทศไทย

1) เป็นผู้ให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว สถานที่ที่น่าสนใจของประเทศ เนื่องจากมัคคุเทศก์จะเป็นผู้ใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยว ดังนั้น ความรู้ แนวคิด ต่าง ๆ เกี่ยวกับประเทศที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจะขึ้นอยู่กับมัคคุเทศก์เป็นสำคัญ

2) มัคคุเทศก์เป็นคนสำคัญที่คอยเชื่อมโยงให้บุคคลหรือธุรกิจต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ขับเคลื่อนต่อไปอย่างเป็นระบบด้วยความเข้าใจ อันดีจากการประสาน โดยมัคคุเทศก์ เช่น มัคคุเทศก์ต้องมีการติดต่อกับโรงแรม พานักท่องเที่ยวไปซื้อของฝากต่าง ๆ พานักท่องเที่ยวไปรับประทานอาหารที่ร้านอาหาร เป็นต้น

3) มัคคุเทศก์ในฐานะผู้ที่เดินทางนำเที่ยวที่พบเห็นปัญหาด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ก็ควรที่จะทำตนให้เป็นประโยชน์ โดยการเสนอแนะข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของชาติผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นกรมการท่องเที่ยว ททท. ตำรวจท่องเที่ยว เป็นต้น

2.1.5 คุณสมบัติของผู้ที่จะขอรับใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์

พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551⁶ มาตรา 50 ว่าด้วยเรื่องมัคคุเทศก์ได้กำหนดให้ผู้ที่จะขอรับใบอนุญาตให้เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

(1) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันที่ยื่นคำขอรับใบอนุญาตให้เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ

(2) มีสัญชาติไทย

(3) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าในสาขามัคคุเทศก์หรือสาขาการท่องเที่ยวที่มีวิชาเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ หรือสำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญาในสาขามัคคุเทศก์หรือสาขาการท่องเที่ยวที่มีวิชาเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ไม่น้อยกว่าที่คณะกรรมการกำหนด หรือ ได้รับวุฒิปัตริ์หรือหนังสือรับรองว่าได้ผ่านการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ตามหลักสูตรที่คณะกรรมการกำหนด

นอกจากนี้ มัคคุเทศก์จะต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(1) เป็นโรคพิษสุราเรื้อรังหรือติดยาเสพติดให้โทษ หรือเป็นโรคติดต่อที่คณะกรรมการ

กำหนด

⁶ พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551. มาตรา 50

(2) เป็นผู้อยู่ในระหว่างถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์หรือใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว

(3) เคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวตามมาตรา 46 (1) (2) (3) หรือ (4) หรือใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ตามมาตรา 63 (1) (2) (3) หรือ (4) และยังไม่พ้นกำหนดห้าปีนับถึงวันยื่นคำขอรับใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์

(4) เคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวตามมาตรา 46 (5) หรือใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ตาม มาตรา 63 (5)

(5) เคยถูกเพิกถอนทะเบียนเป็นผู้นำเที่ยวมาแล้วยังไม่ถึงห้าปีนับถึงวันยื่นคำขอรับใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์

ยุวมัคคุเทศก์หรือมัคคุเทศก์น้อย เป็นผลผลิตจากความร่วมมือของหลายองค์กรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียน องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล อุทยานประวัติศาสตร์ อุทยานแห่งชาติ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และองค์กรอิสระ โดยแต่ละองค์กรต่างมีภาระกิจร่วมกันในการส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมประเพณี โบราณและศาสนสถาน รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น หรือการเรียนรู้แผ่นดินเกิด ปลุกจิตสำนึกให้เยาวชนรักและหวงแหนทรัพยากรชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะท้องถิ่นที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีคุณค่าความสำคัญและงดงาม จูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือน องค์กรดังกล่าวจะร่วมเสริมสร้างกิจกรรมและโครงการสนับสนุนและพัฒนาเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของท้องถิ่น

2.2 ความหมาย ความเป็นมา และวิวัฒนาการของการท่องเที่ยว

2.2.1 ที่มาของการท่องเที่ยว

การจัดระบบการเดินทางท่องเที่ยวของชาวตะวันตกนั้นเกิดขึ้นประมาณสมัยอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ (The Great Empires) อันได้แก่ อาณาจักรเปอร์เซีย อาณาจักรเอสซีเรีย กรีก อียิปต์ และโรมัน ผู้ที่ริเริ่มการเดินทางได้แก่คนกลุ่มกองทหารหรือกลุ่มพ่อค้าที่ต้องเดินทางไปค้าขายสินค้าตามสถานที่ต่าง ๆ และผู้แทนรัฐบาลต่าง ๆ ที่ต้องติดต่อเจรจาในเรื่องต่าง ๆ กับเมืองอื่น รวมทั้งเพื่อการติดต่อคมนาคมระหว่างรัฐบาลกลางกับอาณานิคมต่าง ๆ ที่อยู่ห่างไกลออกไป นอกจากนี้การเดินทางยังมีความจำเป็นสำหรับพวกช่างต่าง ๆ เช่น ช่างศิลป์ สถาปนิก และอื่น ๆ ที่อาจจะถูกเรียกมาจากดินแดนต่าง ๆ ห่างไกล เพื่อให้มาทำการออกแบบและก่อสร้างพระราชวังที่มีขนาดใหญ่และงดงามหรือในบางครั้งก็มีการเรียกให้ช่างศิลป์ต่าง ๆ มาทำการออกแบบหตุมศพขนาดใหญ่ของ

กษัตริย์ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันการเดินทางยังช่วยทำให้เกิดมีความคิดริเริ่มในการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ๆ ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความสะดวกให้กับผู้ที่เดินทางมากขึ้น เนื่องจากสมัยก่อนภูมิประเทศของสถานที่ต่าง ๆ เป็นป่าเยอะมาก ดังนั้นอาจไม่สะดวกในการเดินทางมากนัก ตัวอย่างเช่น ถนน ล้ำคลอง หลักบอกระยะทาง บ่อน้ำ หรือแอ่งน้ำค่อมในสถานที่พักและร้านอาหาร เป็นต้น

ความสำคัญของการท่องเที่ยวมีหลากหลายมาก ได้แก่⁷

1) การท่องเที่ยวเป็นการใช้เวลาว่างของคนทุกคนจากช่วงเวลาของการเรียน การทำงาน โดยการท่องเที่ยวนี้ช่วยให้นักทุกคนมีความเครียดน้อยลง นอกจากนี้การใช้เวลาว่างในการไปท่องเที่ยว ยังเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และเป็นการได้ใช้เวลาอยู่กับคนในครอบครัวอีกด้วย

2) การท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้ประสบการณ์ความแปลกใหม่ ตลอดเวลาการเดินทาง ช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิตในด้านต่าง ๆ และเข้าใจสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่ไปเยือนดีขึ้น ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มจิตสำนึกที่มีต่อสิ่งแวดล้อม

3) หากการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่ดี จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณโดยรอบได้ ซึ่งเรื่องนี้ในอดีตไม่ได้สนใจกันมากนัก จนกระทั่งกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับโลกได้เข้ามามีบทบาทในประเทศไทย หลายฝ่ายเริ่มมองเห็นคุณค่าของการท่องเที่ยวต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้นตามลำดับ

4) การท่องเที่ยวเป็นกลไกธรรมชาติที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น เปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้วัฒนธรรมของแต่ละฝ่ายดีขึ้น และนำไปสู่ความเข้าใจและมีมิตรภาพที่ดีต่อกัน

5) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้การไหลเวียนของเศรษฐกิจและการจ้างงาน ทั้งในระดับท้องถิ่นภูมิภาคและประเทศโดยรวม

2.2.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

พยอม ธรรมบุตร⁸ ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวออกเป็น 5 อย่าง อันได้แก่

1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวหรือ Accessibility ได้แก่ การสร้างความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ อาทิเช่น การทำการคมนาคมให้มีความสะดวก

⁷ สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต. (2546). *การบริหารจัดการพื้นที่อนุรักษ์และการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ*. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

⁸ พยอม ธรรมบุตร. (2549). *เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ต่อการเดินทาง เช่น การมีสนามบิน การมีรถเข้าถึง เป็นต้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวเมื่อไปเที่ยวย่อมต้องไม่คุ้นเคยกับเส้นทางในการไปสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าว อีกทั้งยังอาจจะมีปัญหาในการสื่อสารกับชาวท้องถิ่น เนื่องจากภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้นการที่ทำให้การคมนาคมมีความสะดวกมากขึ้นหรือมีป้ายบอกทางเป็นภาษาสากลมากขึ้นจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการท่องเที่ยว

2) การมีสถานที่พักเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวหรือ Accommodations ในบางครั้งที่นักท่องเที่ยวได้ไปท่องเที่ยวสถานที่นั้น ๆ อาจจะอยู่ห่างไกลจากภูมิลำเนาของคนที่นั้นเป็นอย่างมาก อีกทั้งในบางสถานที่นั้นเมื่อนักท่องเที่ยวไปก็อาจจะเก็บประสบการณ์ให้คุ้มค่าและเต็มที่เนื่องจากการเดินทางก็มีต้นทุนในการเดินทาง ได้แก่ ค่าน้ำมันรถหรือค่าตัวเครื่องบิน เป็นต้น อีกทั้งในสถานที่นั้น ๆ อาจจะมีสถานที่รอบ ๆ ให้ไปท่องเที่ยวเพิ่มเติมหรือมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวสามารถเข้าร่วม ซึ่งทั้งหมดนี้อาจจะไม่สามารถจบได้ในวันเดียวหรือในบางกิจกรรมสามารถทำได้ตามช่วงเวลาเท่านั้น เช่น การชมพระอาทิตย์ตกดิน สามารถทำได้แค่ตอนเย็นเท่านั้น ซึ่งกิจกรรมที่มีในตอนเย็นก็อาจจะมีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวคนนั้นยังประสงค์จะเข้าร่วมอยู่ ทำให้ต้องอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยวนั้นเป็นเวลาหลายวัน ซึ่งการท่องเที่ยวก็ต้องมีการพักผ่อน หากจะให้พักผ่อนในรถคงไม่เป็นการสะดวกต่อนักท่องเที่ยวคนนั้น ๆ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีสถานที่พักให้กับตัวของนักท่องเที่ยวเอง ซึ่งนักท่องเที่ยวก็มีหลายระดับฐานะ ดังนั้น ค่าเข้าพักจึงต้องมีราคาที่หลากหลาย เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวทุกฐานะสามารถเข้าถึงสถานที่ที่เขี้ยวดังกล่าวได้ คนที่มีฐานะก็สามารถเลือกได้ว่าอยากไปโรงแรมราคาไหน ส่วนคนที่มีฐานะน้อยก็สามารถเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าวได้เช่นกัน เพราะราคาค่าเข้าพักก็เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจไปเที่ยวในสถานที่นั้น ๆ

3) แหล่งท่องเที่ยวหรือ Attraction เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการตัดสินใจท่องเที่ยวของคน ๆ หนึ่ง เพราะว่าการที่คน ๆ หนึ่งจะท่องเที่ยวก็ย่อมจะต้องไปท่องเที่ยวตามความสนใจของตน บางคนอาจจะชอบแนวเดินป่า ไปทะเล หรือปีนเขา เป็นต้น ซึ่งสถานที่ต่าง ๆ ก็อยู่ต่างที่กัน ดังนั้นนักท่องเที่ยวจึงต้องทำการหาข้อมูลก่อนว่าสถานที่นั้น ๆ มีสถานที่ใดน่าสนใจบ้าง หรือหากอยากไปท่องเที่ยวในเชิงสัมผัสวัฒนธรรมของชาวบ้านก็ต้องศึกษาว่าควรไปที่ใด หรือหากอยากไปสถานที่เชิงประวัติศาสตร์ก็มีสถานที่ให้เลือกไปได้หลายที่

4) กิจกรรม หรือ Activities ก็เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่สำคัญ เพราะนอกจากคนจะเลือกแหล่งท่องเที่ยวตามความสนใจของตนแล้ว กิจกรรมก็เป็นอีกอย่างหนึ่งที่นักท่องเที่ยวจะเลือกตามความสนใจ เพราะนอกจากการท่องเที่ยวแบบไปเยี่ยมชมสถานที่แล้วก็ยังมีบางสถานที่ที่ให้นักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมในสถานที่นั้น ๆ ได้ด้วย เช่น การดำน้ำ ในปัจจุบันมีบริษัทที่รับพาคนออกไปที่กลางทะเลเพื่อดำน้ำชมปะการังสวย ๆ หรือการตกปลา ปีนเขา หรือการทำ

กิจกรรมร่วมกันกับชาวบ้านท้องถิ่น ซึ่งเป็นการสร้างรายได้เพิ่มให้กับชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ที่คุ้นเคยกับสถานที่นั้น ๆ เป็นต้น

5) เบ็ดเตล็ดต่าง ๆ หรือ Ancillary อาทิเช่น การมีโรงพยาบาล ปั้มน้ำมันหรือสถานบริการเสริมต่าง ๆ เช่น ร้านอาหาร เพราะบางครั้งนักท่องเที่ยวก็อาจเกิดการบาดเจ็บจากกิจกรรมที่ทำการท่องเที่ยวจนต้องไปโรงพยาบาล หรืออาจจะมีความต้องการในการนวดผ่อนคลายได้ หรือการมีห้องสุขาก็เป็นเรื่องสำคัญมากเช่นกัน

จากองค์ประกอบที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น มีความสอดคล้องกับหลัก 5A ของ Tourism Western Australia ซึ่งหลัก 5A นั้นมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้อยากไปท่องเที่ยวในสถานที่นั้น ๆ ซึ่งสิ่งดึงดูดนั้นก็สามารแบ่งออกได้เป็นหลายประเภทซึ่งไม่มีความตายตัวในการแบ่งจำนวนประเภท แต่ที่เป็นนิยาม เช่น

(1) สิ่งดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ (Natural Attractions) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และมีความสวยงามหรือความน่าสนใจ นักท่องเที่ยวจึงต่างพากันไปสถานที่ดังกล่าวเพื่อเยี่ยมชมหรือทำกิจกรรมที่สถานที่นั้น ๆ เช่น ภูเขา ทะเล เป็นต้น

(2) สิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built Attractions) เป็นสิ่งที่เกิดจากมนุษย์เป็นคนสร้างขึ้นเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้ผู้คนมาท่องเที่ยว เช่น สวนสนุก วัด สวนสาธารณะ เป็นต้น

2) กิจกรรม (Activities) นอกจากสถานที่ซึ่งเป็นที่สามารถดึงดูดตัวนักท่องเที่ยวได้ส่วนหนึ่งแล้ว การมีกิจกรรมที่น่าสนใจก็ยิ่งเป็นตัวช่วยในการดึงดูดตัวนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวสถานที่ดังกล่าวมากขึ้น อาทิเช่น การดำน้ำ พายเรือ ปีนเขา หรือเดินป่า เป็นต้น

3) การเข้าถึงได้ (Access) การคมนาคมนั้นเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมาก ในบางสถานที่นั้นสามารถเข้าถึงได้ยาก หรืออาจจะอยู่ไกลออกจากนอกเมืองไป ซึ่งทำให้ยากลำบากต่อการเข้าถึง หากการคมนาคมเข้าถึงลำบาก ไปไม่สะดวก ก็เป็นไปได้ว่านักท่องเที่ยวหลาย ๆ คนจะเลือกไม่ไปในสถานที่นั้น ๆ เพราะโดยปกติหากคน ๆ หนึ่งจะเดินทางไปไหนไกล ๆ หากมีความยากลำบากต่อการเดินทางยังมีโอกาสที่จะเลือกไปที่อื่นแทน แต่ในกรณีการท่องเที่ยวมักจะไม่ใช้สถานที่ใกล้บ้านหรือสถานที่ที่คุ้นเคยอย่างแน่นอน นอกจากนักท่องเที่ยวผู้นั้นไม่ได้รู้จักถึงสถานที่ดังกล่าวเป็นอย่างดีแล้ว ในบางครั้งหากเป็นการไปท่องเที่ยวที่ต่างประเทศ อาจจะมีปัญหาในเรื่องการสื่อสารทางภาษาด้วย เพราะถึงแม้ว่าจะมีภาษาหนึ่ง ๆ เป็นภาษากลาง แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะสามารถพูดภาษากลางนั้นได้ ดังนั้นการที่ทำให้การคมนาคมในการเดินทางท่องเที่ยว จึงเป็นเรื่องสำคัญมากอีกทั้งการมีป้ายบอกทางต่าง ๆ ก็เป็นเรื่องสำคัญเช่นกัน เพราะในปัจจุบัน การเดินทางคมนาคมในสถานที่ท่องเที่ยว ไม่ได้มีแค่การเดินทางสาธารณะแล้ว แต่ก็มีการทำธุรกิจที่ให้นักท่องเที่ยว

สามารถเช่ารถยนต์ขับเองได้ หากนักท่องเที่ยวคนนั้น ๆ มีใบขับขี่ที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือแม้จะเป็นเที่ยวโดยสารเครื่องบิน หากไปเที่ยวสถานที่หนึ่ง ๆ ซึ่งอยู่ห่างไกลออกไปและไม่สามารถเข้าถึงโดยง่ายก็มีโอกาสที่นักท่องเที่ยวคนนั้น ๆ จะเข้าไปเที่ยวที่สถานที่ดังกล่าวน้อยลง ดังนั้น การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวด้วยการคมนาคมที่สะดวกจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก

4) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) แม้ว่าจะเป็นการไปท่องเที่ยว แต่สิ่งทีคนเรายังขาดไม่ได้ก็คือสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต หรือปัจจัยสี่ เช่น การมีร้านอาหาร สุขา ที่พักแรม ร้านสะดวกซื้อ เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ในระแวกใกล้เคียงสถานที่ท่องเที่ยวคนนั้น ๆ ควรจะมีสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

5) ที่พัก (Accommodations) ที่พักเป็นอีกหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญในการตัดสินใจไปท่องเที่ยว ดังนั้นที่พักจึงควรทำให้มีความหลากหลายทั้งรูปแบบและราคา เพื่อให้คนที่แม้ว่าจะมีฐานะทางการเงินแตกต่างกันสามารถเข้าถึงสถานที่ดังกล่าวได้ทุกคน เช่น รีสอร์ท ห้องพักรั่วไป บังกะโล เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวก็สามารถเลือกที่พักได้ตามทำเลที่สนใจและราคาที่มีกำลังทรัพย์ในการจะจ่ายได้

2.2.3 ประเภทของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่งประเภทของการท่องเที่ยวตามความสำคัญและสภาพแวดล้อมได้ทั้งหมด 12 ประเภท⁹ ได้แก่

1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-tourism)

หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น โดยอาจมีเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศที่เกี่ยวข้อง โดยกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในที่นั้น ๆ จะต้องมีการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย เพื่อให้ทุกฝ่ายเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศนั้น ๆ และเกิดจิตสำนึกในการรักษาระบบนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ความสำคัญกับการให้การศึกษาหรือการเรียนรู้ หรือมุ่งเน้นให้เกิดการอนุรักษ์มากกว่าการมุ่งเน้นการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีการจัดการรักษาสิ่งแวดล้อม และให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว

⁹ สถิติทางการ ประเทศไทย. (2563). *ประเภทการท่องเที่ยว*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://osthailand.nic.go.th/masterplan_area/userfiles/files/Tourism.pdf. [2563, 15 เมษายน].

2) แหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับทางศิลปะวิทยาการ¹⁰ (Arts and Sciences Educational Attraction Standard)

หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมที่สามารถตอบสนองความสนใจของนักท่องเที่ยวซึ่งมีรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ชัดเจนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เฉพาะ แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้สามารถมีเกิดขึ้นได้อีกมากมายตามความนิยมของคนในแต่ละยุคสมัย เพราะเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปวัฒนธรรมของคนในแต่ละยุคสมัยก็มีความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาขึ้นกว่าเดิม กิจกรรมนั้น ๆ จะต้องสามารถให้ความรู้และดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ปัจจุบันมีแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบดังกล่าวปรากฏอยู่หลาย ๆ แห่ง ตัวอย่าง เช่น พิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี และ MICE¹¹ (Meeting & Incentives & Conventions & Exhibitions) เป็นต้น

3) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดีและศาสนา รวมถึงสถานที่หรือสิ่งก่อสร้างที่มีอายุเก่าแก่หรือเคยมีเหตุการณ์ที่สำคัญเกิดขึ้นในอดีต เช่น โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ กำแพงเมือง วัด ศาสนสถาน และสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปะและสถาปัตยกรรม

4) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

หมายถึง สถานที่ที่เปิดให้นักท่องเที่ยวทำการเข้าไปเที่ยวชมโดยความสนใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้คือทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้อาจมีความสวยงาม หรือมีความสำคัญทางวิชาการก็ได้ เช่น การไปดำน้ำดูปะการังและปลาในทะเล สาเหตุที่นักท่องเที่ยวอยากไปก็คือสถานที่นั้น ๆ มีความสวยงาม น่าสนใจ เป็นต้น

5) แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งเพื่อการนันทนาการ

หมายถึง สถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นการสร้างกิจกรรมให้ทำร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวที่ไปท่องเที่ยวในสถานที่นั้น ๆ โดยเป็นสถานที่ที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการนันทนาการนั้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ได้มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์

¹⁰ ปิยธิดา ปาลรังษี. (2557). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา, คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

¹¹ ฉันทชนิต เกตุน้อย. (2559). *ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมทางการตลาด 7P's และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของพระราชวังจันทน์ จังหวัดพิษณุโลก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา, คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หรือศิลปวัฒนธรรม แต่เน้นให้เข้าไปเพื่อสร้างความสนุกสนาน รื่นรมย์ ให้กับผู้ที่ไปท่องเที่ยว เช่น สวนสัตว์ สวนสนุก สวนสาธารณะ เป็นต้น

6) แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

หมายถึง สถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นสถานที่ให้นักท่องเที่ยวได้ไปเรียนรู้ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมหรือประเพณี ที่สืบทอดกันมายาวนานของสถานที่นั้น ๆ ได้ เช่นการแต่งกาย ภาษาอาหารการกิน เป็นต้น ตัวอย่างเช่น เมื่อไปเที่ยวสะพานมอญ จังหวัดกาญจนบุรี จะพบว่าคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นนิยมนำเบ๊งทานาคามาทาน้ำ โดยเชื่อว่าทำให้มีผิวพรรณดี อีกทั้งมีบริการ ทาน้ำเบ๊งทานาคาให้กับนักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวที่สะพานมอญด้วย โดยเด็ก ๆ จะเป็นคนมาทาน้ำเบ๊ง ให้นักท่องเที่ยว

7) แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนตามธรรมชาติ

หมายถึง สถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดตามธรรมชาติ เป็นแหล่งที่นักท่องเที่ยว นิยมลงไปแช่โดยทำให้นักท่องเที่ยวมีความผ่อนคลายร่างกาย ในปัจจุบันมีหลายประเทศที่มีน้ำพุร้อน เป็นแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ ซึ่งการมีแหล่งน้ำพุร้อนนั้น ถึงแม้จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ตามธรรมชาติ แต่ก็ต้องจัดทำให้มีมาตรฐาน เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวทั้งทางด้านสุขภาพ และด้านร่างกาย ปัจจุบันประเทศไทยมีบ่อน้ำพุร้อนอยู่หลายที่ เช่น บ่อน้ำพุร้อนเบตง จังหวัดยะลา โดยประชาชนเชื่อกันว่าน้ำแร่ในน้ำพุร้อนสามารถบรรเทารักษาโรคภัยต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น โรคปวดเมื่อย ทำให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวกันมากมาย

8) แหล่งท่องเที่ยวประเภทที่มีชายหาด

หมายถึง สถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติและเปิด ให้คนทุกคนสามารถเข้าไปท่องเที่ยวพักผ่อนได้ โดยเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สร้างความนันทนาการ ให้คนทั้งในรูปแบบกลุ่มและรูปแบบเดี่ยว อีกทั้งยังสร้างความเพลิดเพลินให้กับผู้ที่ไปพักผ่อน อีกด้วย อีกทั้งยังมีกิจกรรมที่หลากหลายให้ทำ เช่น เล่นน้ำทะเลริมชายหาด เล่นวอลเลย์บอลชายหาด อาบแดด หรือรับประทานอาหาร หรือบางแห่งอาจมีบริการให้เช่าห่วงยางเพื่อเล่นน้ำทะเล เป็นต้น

9) แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นน้ำตก¹²

เป็นสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่ลักษณะเป็นทางน้ำไหลผ่าน บริเวณที่มีความลาดชัน ทำให้เกิดเป็นลักษณะเหมือนน้ำตกจากที่สูง นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปทำกิจกรรมเล่นน้ำ ชมสถานที่ตามธรรมชาติ ตกปลา หรือทำกิจกรรมอื่น ๆ ได้ โดยการไป

¹² สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2557). *คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว ประเภทน้ำตก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงแรมท่องเที่ยว สภาธุรกิจการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. หน้า 3.

ที่เขื่อนน้ำตกของนักท่องเที่ยวที่เขื่อนนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อความผ่อนคลาย สร้างความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายจากความเหนื่อยล้าต่าง ๆ

10) แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นถ้ำ

เป็นสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวประเภทที่เกิดจากช่องในหินที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยเป็นสถานที่เปิดที่เปิดให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปท่องเที่ยวเพื่อความเพลิดเพลิน หรือศึกษาหาความรู้ได้ เช่น ในถ้ำบางถ้ำจะมีหินงอกหินย้อย หรือในสมัยโบราณถ้ำนั้น ๆ อาจจะมีมนุษย์ยุคโบราณเคยอาศัยอยู่ ทำให้มนุษย์โบราณเหล่านั้นอาจทิ้งประเพณี วัฒนธรรม ของชนเผ่าตัวเองเอาไว้ เมื่อนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นคนรุ่นหลังได้เข้าไปท่องเที่ยวก็จะทำให้ได้ ศึกษาประวัติเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในถ้ำไปด้วย ถือเป็นความรู้ที่หาไม่ได้ในห้องเรียน เช่น อาจจะได้เห็นว่าในสมัยโบราณนั้น มนุษย์มีการดำเนินชีวิตอย่างไร มีการประดิษฐ์เครื่องใช้ อะไรบ้าง เป็นต้น

11) แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นเกาะ

เป็นสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่กลางทะเล ปัจจุบันนักท่องเที่ยวให้ความสนใจ เป็นอย่างมาก วัตถุประสงค์ในการไปเที่ยวก็เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หากกิจกรรมนันทนาการ โดยสามารถทำกิจกรรมได้หลายอย่าง เช่น การดำน้ำดูปะการัง พักผ่อน ถ่ายรูปชมธรรมชาติ เป็นต้น เนื่องจากปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากสนใจที่จะไปเที่ยวตามเกาะต่าง ๆ ในประเทศไทย ทำให้ทรัพยากรมีความเสี่ยงที่จะถูกทำลายมาก

12) แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นแก่ง

เป็นสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่ลักษณะเป็นทางน้ำไหลผ่านบริเวณ ที่มีความลาดชันเล็กน้อย ไม่นานเมื่อเทียบกับน้ำตก ผู้คนนิยมไปท่องเที่ยวกัน ซึ่งแก่งมีกิจกรรม ให้ทำหลากหลาย เช่น การเดินป่าชมธรรมชาติ ถ่ายรูป การเล่นล่องแก่ง อีกทั้งผู้ที่ไปเที่ยว ก็ยังสามารถศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติในที่นั้น ๆ ได้ เช่น พืช หรือสัตว์ชนิดต่าง ๆ ปัจจุบันประเทศไทย มีแก่งหลายแก่ง เช่น น้ำตกวังตะไคร้ จังหวัดนครนายก เป็นต้น¹³

2.2.4 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันที่คนเริ่มมีเสรีภาพมากขึ้นในทุก ๆ เรื่อง รวมถึงเรื่องของการเดินทางด้วย โดยเริ่มจากการมีความสัมพันธ์ทางการทูต เริ่มมีการค้าขาย เมื่อมีการเดินทางไปมามากขึ้น ประกอบกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนไป เมื่อคนไปค้าขายได้เริ่มเห็นดินแดนใหม่ ๆ วัฒนธรรม ใหม่ ๆ จึงให้ความสนใจ เมื่อตนกลับไป ก็ได้มีการไปเล่าให้คนที่ยังไม่เคยไป ซึ่งก็ทำให้คนที่ยัง

¹³ สถิติทางการ ประเทศไทย. (2563). *ประเภทการท่องเที่ยว*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://osthailand.nic.go.th/masterplan_area/userfiles/files/Tourism.pdf. [2563, 15 เมษายน].

ไม่เคยไปเกิดความอยากไป และได้มีการเดินทางไป เมื่อความต้องการในการเดินทางของคนมีมากขึ้น จึงเริ่มมีจุดเริ่มต้นของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจากขนาดเล็กกลายมาเป็นขนาดใหญ่ ปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในสิ่งที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของโลก รวมถึงการท่องเที่ยวถือเป็นรายได้หลักของประเทศไทยด้วย เนื่องจากประเทศไทยมีทรัพยากร สถานที่ที่สวยงาม เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวมากมาย

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1) ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวหรือ Tourism Resources ได้แก่ สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น แนวปะการัง อุทยานแห่งชาติ เป็นต้น และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น ชุมชนโบราณ ภาพวาดฝาผนัง เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถนำมาใช้เพื่อพักผ่อนหย่อนใจในเวลารว่างจากการทำงาน

2) ธุรกิจในการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจผลิตสินค้าและบริการ โดยเป็นธุรกิจที่มีมาเพื่อการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ เช่น ธุรกิจนำเที่ยว เป็นธุรกิจการให้บริการเกี่ยวกับการเดินทาง ที่พัก อาหาร เครื่องดื่ม หรือบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว โดยจะมีผู้นำเที่ยวได้แก่ มัคคุเทศก์ ซึ่งจะเป็นผู้นำนักท่องเที่ยวไปที่ต่าง ๆ ตลอดการเดินทางในทริปนั้น

3) องค์ประกอบสนับสนุน ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และข้อมูลต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวควรระวัง เช่น การรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว การตรวจคนเข้าเมือง เป็นต้น

2.3 ความหมาย ความเป็นมา และวิวัฒนาการของนักท่องเที่ยว

ราชบัณฑิตยสถาน¹⁴ ได้ให้ความหมายของคำว่านักท่องเที่ยวว่า หมายถึง บุคคลที่เดินทางจากท้องที่อันเป็นที่อยู่โดยปกติของตนไปยังท้องที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และด้วยวัตถุประสงค์อันมิใช่เพื่อไปประกอบอาชีพหรือหารายได้ เช่น การพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาหาความรู้ การบันเทิง

พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522¹⁵ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวไว้ว่า

บุคคลที่เดินทางจากท้องที่อันเป็นที่อยู่โดยปกติของตนไปยังท้องที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจและด้วยวัตถุประสงค์อันมิใช่เพื่อไปประกอบอาชีพหรือหารายได้

¹⁴ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2562). *ความหมาย นักท่องเที่ยว*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://dictionary.orst.go.th/>. [2562, 14 กันยายน].

¹⁵ พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522. มาตรา 4.

ในปัจจุบันคงจะปฏิเสธไม่ได้ว่าการท่องเที่ยวที่ขยับขึ้นอยู่คู่กับคนทั่วโลกไปแล้ว เมื่อคนมีอิสระในการเดินทางมากขึ้น เป็นธรรมดาที่คนจะอยากเห็นสถานที่ใหม่ ๆ ที่แปลกตาไปจากสถานที่ที่ตนเองอยู่อาศัย จึงได้มีการเดินทางท่องเที่ยวทั้งในประเทศตัวเอง และต่างประเทศ จากการท่องเที่ยวเกิดเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวขนาดใหญ่โตขึ้น จนในปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยได้โตขึ้นมาก ผู้คนต่างให้ความสนใจที่จะมาเที่ยวที่ประเทศไทย สิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้สำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเลยก็คือ นักท่องเที่ยว เพราะหากว่าขาดนักท่องเที่ยวไปแล้วการท่องเที่ยวก็คงจะไม่มีความหมาย

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวก็เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อสุขภาพ โดยเราสามารถแบ่งประเภทของนักท่องเที่ยวได้หลายลักษณะมาก

ในระดับสากล สามารถแบ่งได้หลายแบบ โดยแบบแรกเราจะแบ่งประเภทของนักท่องเที่ยวออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

- 1) นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศที่เข้ามาเที่ยวในประเทศไทย (Inbound)
- 2) นักท่องเที่ยวจากในประเทศที่ออกไปเที่ยวที่ประเทศอื่น ๆ (Outbound)
- 3) นักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวอยู่ในประเทศ โดยอาจจะเป็นการเดินทางข้ามจังหวัด หรือข้ามเมือง เป็นต้น (Domestic)

สำหรับการแบ่งประเภทของนักท่องเที่ยวในประเทศไทยสามารถแบ่งได้หลายแบบแบบที่นิยม ได้แก่ การแบ่งประเภทนักท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง โคนสามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ประเภท ได้แก่

- 1) นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ หรือ International Visitor หมายถึง บุคคลที่ไม่ได้พำนักถาวรในประเทศไทย เพียงแต่มาประเทศไทยเพื่อการใดการหนึ่งเป็นครั้งคราวเท่านั้น
- 2) นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ค้างคืน หรือ international tourist หมายถึง นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยอย่างน้อย 1 วัน แต่ไม่เกิน 60 วัน
- 3) นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ไม่ค้างคืน หรือ International Excursionist หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศไทย แต่ไม่ได้ค้างคืนที่ประเทศไทย
- 4) นักท่องเที่ยวภายในประเทศ หรือ Domestic Visitor หมายถึง บุคคลทุกสัญชาติที่มีที่พำนักถาวรในประเทศไทยและเดินทางข้ามจังหวัดไปในที่ที่ไม่ใช่ที่อยู่อาศัยของตนเอง
- 5) นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน หรือ Domestic Tourist หมายถึง นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไปค้างคืนในที่ที่ไม่ใช่ที่อยู่ของตนอย่างน้อย 1 คืน
- 6) นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไม่ค้างคืน หรือ Domestic excursionist หมายถึง นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไม่ได้พักอาศัยที่อื่นนอกจากที่พักอาศัยของตนเอง

พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522¹⁶ ได้แบ่งนักท่องเที่ยวออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

- 1) International tourist ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ
- 2) Domestic tourist ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เป็นคนในประเทศเดียวกัน
- 3) International excursionist ได้แก่ นักทัศนอาภรณ์ระหว่างประเทศ บุคคลที่เดินทางจากถิ่นที่พำนักไปยังอีกประเทศหนึ่ง โดยมีได้ค้างคืน เป็นเพียงการเดินทางชั่วคราวเท่านั้น โดยไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการประกอบอาชีพ
- 4) Domestic excursionist ผู้ที่มีถิ่นพำนักอยู่ในประเทศจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง ซึ่งอาจจะ เป็นชาวไทยหรือชาวต่างชาติก็ได้ โดยเดินทางไปเที่ยวในจังหวัดอื่น ๆ ที่อยู่ในประเทศ

2.4 ลิทธิเสรีภาพในการประกอบธุรกิจนำเที่ยว

คนทุกคนย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ หรือประกอบกิจการต่าง ๆ ครอบคลุมที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือขัดต่อกฎหมาย ซึ่งสามารถทำให้ทุกคนมีรายได้ อย่างกระจายโดยไม่มีการผูกขาดแก่คนใดคนหนึ่ง ไม่เป็นแบบรวบกระจุกจนกระจาย ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ ได้ถูกเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญของในหลาย ๆ ประเทศรวมถึงรัฐธรรมนูญของประเทศไทยด้วย ซึ่งในรัฐธรรมนูญของประเทศไทยนั้น ได้กำหนดหลักเสรีภาพในการประกอบอาชีพไว้ในมาตรา 43

2.4.1 เสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract)

เป็นหลักที่กล่าวได้ว่าคู่สัญญานั้นมีเสรีภาพในการที่จะทำสัญญาหรือไม่ทำสัญญาก็ได้ โดยมีสิทธิในการที่จะตัดสินใจเข้าร่วมทำสัญญาหรือไม่ทำ โดยไม่มีผู้ใดสามารถบังคับได้ อีกทั้งสามารถวางหลักของการทำสัญญาหรือวางเงื่อนไขในการทำสัญญานั้นอย่างไรก็ได้สามารถทำได้ ดังนั้น คู่สัญญาจะไม่สามารถมาเรียกร้องในภายหลังได้ว่าสัญญาที่ตนเข้าร่วมสมัครใจทำไป มีความไม่เป็นธรรม เนื่องจากในตอนแรกคนผู้นั้นสมัครใจยินยอมเข้าร่วมกันทำสัญญาเอง ซึ่งเสรีภาพในการทำสัญญานั้นยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประการ ได้แก่

- 1) เสรีภาพในการทำสัญญาขึ้น เป็นเสรีภาพในการตกลงกันของคนตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป ในการมาทำสัญญาระหว่างกัน โดยมีเงื่อนไขว่าการตกลงกันทำสัญญานั้นจะต้องไม่ขัดต่อหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน¹⁷

¹⁶ พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522.

¹⁷ ไชยศ เหมะรัชตะ. (2535). *กฎหมายว่าด้วยสัญญา* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

2) เสรีภาพในการเลือกคู่สัญญา เป็นเสรีภาพในการที่จะทำสัญญาหรือไม่ทำสัญญากับใครก็ได้ หากเราไม่มั่นใจในตัวคน ๆ หนึ่งก็ไม่มีใครสามารถบังคับให้เราทำสัญญาด้วยได้ในทางกลับกันหากว่าเรามั่นใจในตัวคน ๆ หนึ่งมาก ๆ ก็ไม่มีใครสามารถมาห้ามเราไม่ให้ทำสัญญากับคน ๆ หนึ่งได้เช่นกัน

3) เสรีภาพในการกำหนดเงื่อนไขในสัญญา เป็นเสรีภาพของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายที่จะกำหนดเงื่อนไขในสัญญาก็ได้ หากว่าคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสมัครใจจะกำหนดเงื่อนไขนั้น แต่ทั้งนี้เงื่อนไขที่ทุกฝ่ายจะสมัครใจทำสัญญากันได้นั้น จะต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

4) เสรีภาพในการไม่ทำตามแบบ เป็นเสรีภาพของคู่สัญญาที่จะทำสัญญาให้มีผลบังคับสมบูรณ์โดยไม่ต้องมาคำนึงในเรื่องการไม่ทำตามแบบ กล่าวคือไม่ต้องอยู่ภายใต้ความไม่สมบูรณ์ของสัญญาเพราะว่าไม่ทำตามแบบ ยกเว้นในสัญญาบางประเภทเท่านั้นที่อาจจะต้องมีการทำตามแบบที่กำหนด

2.4.2 ความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา (Autonomy of The Will)

คนทุกคนมีเสรีภาพเป็นของตนเอง บุคคลจะถูกจำกัดเสรีภาพได้หากคน ๆ หนึ่งสมัครใจให้ทำแบบนั้นได้ ยกเว้นในบางกรณีที่มีข้อยกเว้นบางอย่างเท่านั้น ที่บุคคลอาจจะถูกจำกัดเสรีภาพโดยไม่ต้องใช้ความสมัครใจ¹⁸ เจตนาเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดสัญญา เพราะทำให้สัญญามีผลบังคับใช้ รวมถึงมีความสำคัญในการใช้ตีความสัญญาฉบับนั้น ๆ อีกด้วย โดยเราอาจจะแบ่งความสำคัญของเจตนาต่อสัญญาออกได้เป็น

1) เจตนาเป็นตัวที่ก่อให้เกิดสัญญา การจะมีสัญญาเกิดขึ้นคู่สัญญาจะต้องมีคำเสนอและคำสนองที่ถูกต้องตรงกัน ซึ่งคำเสนอและคำสนอนั้นเกิดจากเจตนาของคู่สัญญาทุกฝ่าย จึงจะถือว่าสัญญานั้นสมบูรณ์

2) เจตนาเป็นสิ่งที่ใช้กำหนดเนื้อหาของสัญญา เมื่อคู่สัญญาทุกฝ่ายได้ตกลงร่วมกันทำสัญญาแล้ว ย่อมมีสิทธิที่จะกำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ในสัญญาตามที่ทุกฝ่ายเห็นว่าเหมาะสมต่อเรื่องนั้น ๆ ซึ่งสัญญาดังกล่าวก็จะมีผลบังคับใช้สมบูรณ์หากไม่ขัดต่อกฎหมาย

3) เจตนาเป็นตัวกำหนดผลของสัญญา เมื่อมีการแสดงออกถึงเจตนาของคู่สัญญาในการเข้าทำสัญญาระหว่างกันแล้ว เมื่อสัญญาสมบูรณ์ก็จะต้องมีการปฏิบัติตามสัญญาหรือการชำระหนี้ตามที่คู่สัญญาผูกพันกันตามสัญญานั้นเอง

¹⁸ คาราพร อีระวัฒน์. (2538). *กฎหมายสัญญา: สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

2.5 การท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism)¹⁹ หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน²⁰

พจนานุกรม²¹ ได้ระบุว่า แนวคิดและต้นกำเนิดของคำว่า Ecotourism ว่ามาจากประเทศทางตะวันตก ซึ่งได้มีการให้คำนิยามคำ ๆ นี้อย่างหลากหลายแตกต่างกันไปโดยขึ้นอยู่กับภูมิหลังของแต่ละคนหรือแต่ละสังคมสังคมที่ผู้เขียนหรือนักวิชาการคนนั้น ๆ ครอบคลุมอยู่ โดยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาที่คู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริบทสังคมไทย คนกับธรรมชาติมีความผูกพันใกล้ชิดกัน แนวคิดนี้จึงจะเน้นบทบาทของคนและของชุมชนมากขึ้น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)²² ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า “การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน” ซึ่งมองว่าคนและชุมชนเข้าไปมีบทบาทในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมกับส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีแหล่งธรรมชาติเป็นฐาน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism – CBT) เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนา โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเงื่อนไขและสร้างโอกาสให้องค์กรชุมชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการวางแผนทิศทางการพัฒนา

¹⁹ สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT-I). (2562). *รู้จักการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://cbtyouth.wordpress.com/cbt-youth/cbt/>. [2562, 15 กันยายน].

²⁰ โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. (2540). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.

²¹ พจนานุกรม. (2546). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน*. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. หน้า 178-179.

²² การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). (2544). *แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: อัสชา.

ชุมชนของตนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีแนวโน้มว่าการท่องเที่ยวจะรุกคืบเข้าไปถึง หรือต้องการเปิดเผยชุมชนของตนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ให้มีการสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผน การบริหารจัดการทรัพยากรและกระจายอำนาจการตัดสินใจโดยเน้นความสำคัญของการจัดการสิ่งแวดล้อมและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยว โดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม

2.5.1 หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนมีหลักการดังนี้²³

- 1) ชุมชนจะต้องเป็นเจ้าของ
- 2) ชาวบ้านได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดทิศทางและตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ
- 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
- 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต
- 5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
- 6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนที่มีวัฒนธรรมต่างกัน
- 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนในท้องถิ่น
- 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

2.5.2 องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

องค์ประกอบหลักของ CBT มีอยู่ 4 ด้าน ได้แก่

- 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

²³ สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT-I). (2562). *รู้จักการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://cbtyouth.wordpress.com/cbt-youth/cbt/>. [2562, 15 กันยายน].

2) องค์กรชุมชน

3) การจัดการ

4) การเรียนรู้

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

1) ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

2) ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

ด้านองค์กรชุมชน

1) ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน

2) มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย

3) ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

ด้านการจัดการ

1) มีกฎ กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว

2) มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้

3) มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม

4) มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนด้านการเรียนรู้

5) ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่าง

6) มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน

7) สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

ด้านการเรียนรู้

1) ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่าง

2) มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน

3) สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

2.5.3 ปรัชญาแห่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1) ศักยภาพของ CBT อยู่บนพื้นฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนเมื่อเริ่มต้นการพัฒนาการท่องเที่ยว สิ่งแรกที่เริ่มในการเริ่มต้น คือ เรามีของดีอะไรบ้าง ซึ่งจะพบว่าของดีหรือสิ่งที่ชุมชนนำมาเสนอ อยู่บนพื้นฐานของนิเวศวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งสามารถตีความหมายได้อย่างกว้างขวาง นิเวศเกี่ยวข้องถึงระบบภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำธาร ป่าไม้ การดำรงชีวิต เช่น เกษตร การทำมาหากิน ระบบนิเวศ เช่น ภูมิรัฐศาสตร์ ซึ่งจะสัมพันธ์กับวัฒนธรรมในเรื่องของ ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา ความเชื่อ ศาสนา ศิลปะ ทั้งในรูปแบบ Hardware และ Software

2) การท่องเที่ยวโดยชุมชน มีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์และใช้อย่างรู้คุณค่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเมื่อทราบถึงศักยภาพตัวตน เรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน จึงจะสามารถวิเคราะห์ศักยภาพความน่าสนใจ ต้นทุนของชุมชนได้ เมื่อนำมาใช้ในมิติของการท่องเที่ยวต้องอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เพราะฉะนั้นการนำเสนอผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการต่าง ต้องอยู่บนหลักคิดการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคำนึงถึงคนรุ่นหลัง

3) คนในชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทาง อนาคต ของตนเอง การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ความสำคัญกับบทบาทคนในท้องถิ่น ตั้งแต่กระบวนการแรกเริ่ม คือ การศึกษา ศักยภาพ การวิเคราะห์ การทำความเข้าใจตนเอง และเลือกนำเสนอ เพราะฉะนั้นคนในชุมชนต้องมีบทบาทและเป็นผู้กำหนดอนาคตและทิศทางการท่องเที่ยวด้วยตนเอง หากชุมชนจะเลือกสิ่งใดมาใช้หรือนำเสนอ ต้องมีส่วนร่วมในการเลือกและตัดสินใจ

4) CBT ต้องมีการบริหารจัดการในรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ ปัจจุบันชุมชนที่ทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นมีการพัฒนาไปไกลมาก จากเดิมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเลือก แหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวไม่มาก แต่ปัจจุบันหลาย ๆ ชุมชน มีพัฒนาการเป็นแหล่งท่องเที่ยวกระแสหลัก เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ทำให้สถานการณ์หรือบริบทของพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป การบริหารจัดการ ในวิธีคิดแบบเดิมที่มองว่าชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่ใช่กระแสหลัก อาจจะไม่เท่าทันและเพียงพอต่อบางชุมชนในปัจจุบัน เช่น บางชุมชนไม่สามารถใช้รูปแบบเดิมได้ เนื่องจากสถานการณ์เปลี่ยนแปลง นักท่องเที่ยวเปลี่ยน คนในชุมชนเปลี่ยนบทบาทและสถานะ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเปลี่ยนไปชุมชนหลายที่ผันตัวเป็นผู้ประกอบการมากขึ้น การบริหารจัดการ การอยู่ร่วมกันจึงจำเป็นต้องมีรูปแบบที่เหมาะสมและลงตัว อยู่ด้วยกันได้ รูปแบบการจัดการบริการพื้นที่ชุมชนจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์สถานการณ์อยู่เป็นระยะ พุดคุยสรุปบทเรียนเป็นระยะเพื่อให้เห็นว่ารูปแบบการทำงาน นั้นต้องมีการออกแบบเพิ่มเติมหรือไม่ หรือมีการกำหนด

มาตรการ ข้อตกลง การจัดการผลประโยชน์ ที่เหมาะสมกับสถานการณ์แต่ละพื้นที่ รูปแบบ การจัดการจึงไม่ตายตัว โดยที่อยู่บนพื้นฐานศักยภาพพื้นที่ในมิติต่าง ๆ ของนิเวศวัฒนธรรม ท้องถิ่น เป้าหมายของการท่องเที่ยวบนพื้นฐานการอนุรักษ์และใช้อย่างรู้คุณค่า คนในชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางในอนาคตของตนเอง

5) CBT มีการกระจายรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นการจัดการผลประโยชน์ ร่วมกัน ซึ่งเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการจัดการอย่างยั่งยืน เพราะฉะนั้นสิ่งที่จะแยกแยะระหว่างการท่องเที่ยว ที่เป็น CBT และไม่เป็น CBT อย่างหนึ่งคือ การกระจายรายได้ ซึ่งต้องดูว่าการท่องเที่ยวที่ดำเนินการนั้น คำนี้ถึงการกระจายรายได้ว่าเป็นธรรมหรือไม่ โดยคำนึงถึงทุกภาคส่วนที่ควรจะได้ตาม ความเหมาะสมหรือไม่ เป็นไปตามข้อตกลงหรือไม่ หรือตามกติกาที่สร้างร่วมกันไว้หรือไม่ เช่น ไกด์ โฮมสเตย์ ได้รับผลตอบแทนตามข้อตกลง ตามข้อกำหนดร่วมกัน

การกระจายรายได้ทางอ้อม คือ ตัวสำคัญที่จะตอบ โจทย์เรื่องการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม และสังคม การบริหารจัดการ การกำหนดอนาคตของชุมชนและการท่องเที่ยว รายได้ทางอ้อม ออกมาเป็นหลายรูปแบบได้ ในยุคแรก เรื่องการตั้งกองทุน ซึ่งในปัจจุบันยังใช้ได้อยู่ การพัฒนาและ การอนุรักษ์ บางพื้นที่มีพัฒนาการถึงการสร้างสวัสดิการชุมชน ดูแลผู้คนเรื่อง การศึกษา อาชีพ สุขภาพ บางพื้นที่สามารถนำไปต่อยอด หรือลงทุนในส่วนอื่น ๆ เช่น ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว ลงทุนเป็นร้านค้าชุมชน เรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจชุมชน เพราะฉะนั้นการกระจาย รายได้ไม่เพียงทำให้ทุกคนมีรายได้ แต่นำไปสู่การนำรายได้ไปหมุนเวียนในระบบอื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม จึงตรงกับการพัฒนาแนวใหม่ โดยใช้เศรษฐกิจเป็นแกนหมุน ในเรื่องของการพัฒนา อนุรักษ์ สังคม วัฒนธรรม

6) CBT สร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นเรื่องแรก ๆ ในแนวคิดการก่อเกิดการท่องเที่ยว โดยชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนมุ่งเน้นเรื่องการนำทรัพยากร บนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น มาใช้อย่างรู้คุณค่า ผ่านกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยวและบริการ สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนัก ขอมรับ เคารพ หรือให้เกียรติ เพื่อนำไปสู่การสนับสนุนฟื้นฟูอนุรักษ์ต่อไป รักษา หากใช้การท่องเที่ยวไปในทิศทางแบบนี้ คือ การท่องเที่ยวทรัพยากรที่นำมาใช้มีการสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม การท่องเที่ยว การให้บริการ เพื่อให้คนเกิดความเข้าใจ ขอมรับ ตระหนัก การให้เกียรติ ก็เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับ แนวทางของ SDGs (Sustainable Development Goal) เมื่อเกิดกระบวนการแบบนี้ จะทำให้สังคม เกิดความตระหนักในเรื่องของการฟื้นฟู สิ่งแวดล้อมและสังคมวัฒนธรรมได้ นำไปสู่กระบวนการ ด้านงานอนุรักษ์ได้ ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นำเสนอบนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ซึ่งกันและกัน ซึ่งแตกต่างกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ ชุมชนควรรักษาความสำคัญในข้อนี้ จะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความสนุกสนานและสาระประโยชน์อย่างไร

7) CBT เป็นเครื่องมือในการพัฒนา ได้ตั้งแต่ระดับ บัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม เป้าหมายทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีเป้าหมายอยากเห็นการเปลี่ยนแปลงดีขึ้นในเรื่องของการพัฒนาในชุมชน หากทำการท่องเที่ยวโดยไม่หลุดจากปรัชญา ที่เป็นแก่นสารหรือสาระสำคัญ การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั่นเอง จะพบว่าเมื่อเริ่มต้นกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากปรัชญาข้อที่ 1-6 ก็จะพบว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนหรือ CBT เป็นเครื่องมือที่นำมาสู่เรื่องการพัฒนาได้จริง ซึ่งหลาย ๆ พื้นที่พิสูจน์ให้เห็นแล้ว นับได้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปธรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหรือ Sustainable Tourism และรูปธรรมหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือ Sustainable Development

2.5.4 ผลกระทบจากการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน Community-based Tourism: CBT

ทุกอย่างที่ดำเนินการย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งที่ตั้งอยู่ สิ่งแวดล้อมโดยรอบทั้งสิ้น ซึ่งมีผลกระทบด้านบวกและด้านลบ²⁴ ได้แก่

1) ผลกระทบด้านบวก ส่งผลให้ชุมชนมีจิตสำนึกเกิดการพัฒนาตนเอง พึ่งพาตนเอง คิดเป็นทำเป็น มีความพยายามในการเรียนรู้พัฒนา เกิดรายได้เพิ่มขึ้นมีการรวมตัวกัน สร้างความเข้มแข็งในชุมชนนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามความคาดหวังและความพยายามที่จะดำเนินการเพื่อให้เป็นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน 3 ด้าน ได้แก่

- (1) ด้านเศรษฐกิจ
- (2) ด้านสังคมวัฒนธรรม
- (3) สิ่งแวดล้อม

และสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนคือการรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญา สืบสานสืบทอด ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ได้ เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในทรัพยากรของชุมชน และเกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกันในที่สุด

2) ผลกระทบด้านลบ เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม²⁵ อาทิ จำนวนขยะที่เพิ่มมากขึ้นจากนักท่องเที่ยว การใช้น้ำ ระบบนิเวศธรรมชาติ การรับวัฒนธรรมที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว เกิดกระแส

²⁴ วีระพล ทองมา. (2547). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism :CBT) สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ด้อยพัฒนา*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้. หน้า 17-22.

²⁵ สุญาพร สือตระกูล และสุชาติ ทวีพรปฐมกุล. (2556). แนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ตำบลสองแคว จังหวัดพังงา. *วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ*, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 14 (3), หน้า 156.

การเลียนแบบ มีความขัดแย้งทางความคิด เสียความเป็นส่วนตัวในการที่จะต้องรองรับนักท่องเที่ยว และที่สำคัญคืออาจถึงกับสูญเสียเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หากมีการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวมากเกินไป

ในส่วนการตลาดนั้นแต่ละชุมชนจะต้องให้ข้อมูลแนะนำชุมชนตนเองและชุมชนอื่น ที่ถูกต้องและน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว และที่น่าภูมิใจสำหรับชุมชนคือ การรักและหวงแหน ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมา แต่ชุมชนไม่ได้ละทิ้ง พื้นฐานเดิม หรือปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปตามกระแสวัฒนธรรม และไม่ได้มุ่งหวังรายได้จากการท่องเที่ยว ที่จะได้ให้เป็นรายได้หลักของชุมชน โดยละทิ้งอาชีพดั้งเดิมที่จะเป็นการที่จะปรับตัวเพื่อรองรับ กระแสการท่องเที่ยวที่เข้าไปในชุมชน

2.6 สถาวิชาชีพ

คำว่า “วิชาชีพ” ตามที่เขียนไว้ในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานนั้น หมายถึง วิชาที่จะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น วิชาแพทย์ วิชาช่างไม้ วิชาช่างยนต์

วิลเบิร์ต อี. มัวร์ (Wilbert E. Moore) ได้กล่าวไว้ว่า วิชาชีพ คือ การประกอบอาชีพเต็มเวลา โดยผู้ประกอบวิชาชีพ (Professional) อุทิศเวลาให้แก่อาชีพนั้น ๆ ผู้ประกอบวิชาชีพอยู่ในกลุ่ม ผู้ประกอบอาชีพเดียวกัน และมักมีการจัดตั้งสมาคมวิชาชีพอย่างเป็นทางการ ผู้ประกอบวิชาชีพ จะต้องมีความรู้และทักษะในการประกอบวิชาชีพนั้น ๆ อันเป็นผลมาจากการที่ได้รับการฝึกอบรม หรือการศึกษาตรงตามสาขาที่ประกอบวิชาชีพ นอกจากนี้ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องยึดมั่นอยู่กับ กฎเกณฑ์ของการประกอบวิชาชีพ ปฏิบัติงานและให้บริการด้วยจิตสำนึกในวิชาชีพ ตลอดจน ความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพ อันเนื่องมาจากการที่ผู้ประกอบวิชาชีพมีความเชี่ยวชาญ ในการประกอบวิชาชีพของตนในระดับสูง

ดิน ปรัชญาฤทธิ์ ได้ให้ความหมายของคำว่า “วิชาชีพ” ไว้ในหนังสือชื่อ “วิชาชีพนิยม ของระบบราชการ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” โดยเน้นว่า ความเป็น วิชาชีพ หรือวิชาชีพนิยม (Professionalism) นั้น หมายถึงสิ่งที่กลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งยึดถือว่า องค์กรความรู้ หรือความรู้เกี่ยวกับอาชีพของตนมีค่า และพยายามผลักดันให้สาธารณชนยอมรับ สถานภาพอาชีพของตน

ในคำว่า “Profession” ที่หมายความว่า “วิชาชีพ” นี้ได้รับการแปลความหมายในพจนานุกรม Oxford Advanced Learner’s Dictionary ไว้ดังนี้ “profession: paid occupation especially one that requires advanced education and training” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “วิชาชีพ หมายถึง อาชีพที่ได้รับ คำตอบแทน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องเป็นอาชีพที่ต้องการการศึกษา และการฝึกอบรมในระดับสูง”

ส. เสถบุตร ได้มีการอธิบายคำแปลของคำว่า “Profession” ไว้อยู่ในพจนานุกรม New Modern English-Thai Dictionary ว่า คำว่า “Profession” นั้น หมายถึง “อาชีพที่ใช้การศึกษาสูง เช่น ทนายความ แพทย์ วิศวกร ครู ฯลฯ”

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า “วิชาชีพ” หมายถึง การประกอบอาชีพที่ต้องมีการใช้ความรู้ ความสามารถแบบเฉพาะ ซึ่งผู้ที่ประกอบอาชีพดังกล่าวต้องได้รับการศึกษามาโดยตรงเกี่ยวกับศาสตร์นั้น ๆ

2.6.1 ลักษณะสำคัญของการเป็นวิชาชีพ

1) มีองค์ความรู้เฉพาะของตนเอง กล่าวคือผู้ที่ต้องการจะประกอบวิชาชีพนั้น ๆ จะต้องเข้ารับการศึกษาศึกษาฝึกอบรมให้มีความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจในวิชาชีพนั้น ๆ เพื่อให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ความรู้เฉพาะนั้น ๆ เพราะหากไม่มีความรู้ในส่วนนั้น ๆ แล้วก็จะสร้างความลำบากให้กับผู้ประกอบอาชีพนั้นและสร้างความไม่น่าเชื่อถือว่าจะทำงานนั้น ๆ ได้แก่บุคคลทั่วไปหรือบุคคลที่ผู้ประกอบอาชีพวิชาชีพเฉพาะนั้น ๆ ต้องติดต่อด้วย

2) มีความเป็นอิสระในการประกอบวิชาชีพ เป็นการที่บุคคลที่ประกอบอาชีพวิชาชีพเฉพาะนั้น ๆ สามารถประกอบอาชีพของตนเองได้ตามมาตรฐานที่กำหนดสำหรับการประกอบอาชีพนั้น ๆ โดยไม่มีผู้ใดมาสั่งหรือบังคับได้ว่าจะต้องทำแบบนั้นหรือแบบนี้ และต้องมีการปกครองตนเองในวิชาชีพ เช่น เมื่อกระทำผิด ผู้ที่จะเข้ามาดูแลในการสอบสวนเรื่องดังกล่าวนี้ก็จะเป็นคนประกอบอาชีพเหมือน ๆ กัน เพราะเข้าใจลักษณะการทำงานในสายอาชีพนี้ ทำให้สามารถตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานของคนในสายอาชีพนี้ได้ ซึ่งหากให้คนที่ทำงานในสายอาชีพอื่น ๆ มาทำในส่วนนี้ คนที่เป็นคนนอกอาจจะไม่เข้าใจวิธีการปฏิบัติมากนัก ทำให้การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อาจจะไม่ออกมาเป็นมาตรฐานมากเท่าที่ควรนัก

3) ต้องมีกฎหมายที่รับรองในการประกอบอาชีพนั้น ๆ หมายความว่า จะต้องมีความหมายรับรองให้ประกอบอาชีพนั้น ๆ คือ ผู้ที่จะประกอบอาชีพจะต้องมีใบประกอบวิชาชีพ เช่น แพทย์ ทนายความ เป็นต้น

4) มีจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพ ผู้ที่จะประกอบอาชีพที่เป็นวิชาชีพควรมีจรรยาบรรณ ไม่เอาเปรียบต่อผู้ที่รับบริการ เช่น ประกอบอาชีพทนายความเห็นลูกความดูเป็นคนชื่อ ๆ เลยคิดเงินค่าทำคดีแพงมาก ทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้วไม่จำเป็นต้องคิดเงินราคาแพงขนาดนี้ เป็นต้น นอกจากนี้จะต้องมีจรรยาบรรณต่อผู้เข้ารับบริการแล้ว จะต้องมีการจรรยาบรรณต่อผู้ที่ประกอบอาชีพในสายงานเดียวกันอีกด้วย

5) มีจิตใจให้บริการ ผู้ที่ประกอบอาชีพนั้นจะต้องมีความตั้งใจในการทำงาน ตั้งใจ เต็มใจ ให้บริการ

สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย เคยให้ความเห็นไว้ว่า เคยมีการนำคนที่เรียนจบปริญญาตรี โท ที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษให้มาลองประกอบอาชีพเป็นมัคคุเทศก์ปรากฏว่าไม่สามารถทำได้ เพราะการเป็นมัคคุเทศก์นั้นจะต้องมีทักษะเฉพาะตัวหลายด้าน เช่น การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า การนำเสนอเกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ ให้น่าสนใจ หรือการให้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งไม่ใช่ทุกคนทุกคนจะมีทักษะในแบบนี้แม้ว่าจะเรียนหนังสือจบมาสูงหรือสามารถสื่อสารได้หลายภาษาก็ตาม เป็นต้น จึงยังคงเป็นข้อถกเถียงว่าสรุปแล้วมัคคุเทศก์ควรเป็นอาชีพที่เป็นวิชาชีพหรือไม่²⁶ โดยส่วนตัวผู้เขียนคิดว่า มัคคุเทศก์ควรเป็นวิชาชีพเฉพาะเนื่องจากต้องใช้ทักษะหลายด้านมาก ทั้งการนำเสนอข้อมูลให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจ ซึ่งไม่ใช่ทุกคนจะสามารถทำงานฟรีเซนต์งานได้ดี หรือความเป็นกันเอง เป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว ซึ่งก็ไม่ใช่ทุกคนจะสามารถทำได้เช่นกัน เพราะเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่ขึ้นกับนิสัยเฉพาะตัวของแต่ละคนอีกด้วย

ในทางวิชาการนั้นแนวคิดในการเป็นวิชาชีพ (Professional) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่

- (1) ความรู้ ทักษะและสมรรถนะ (Competency) ซึ่งอิงจากหลักความรู้ทางวิชาการ
- (2) ระดับของมาตรฐานวิชาชีพ โดยมากจะแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับผู้ปฏิบัติงาน (Practitioner) ระดับวิชาชีพ (Professional) ระดับวิชาชีพอาวุโส (Senior Professional)
- (3) การทดสอบมาตรฐานวิชาชีพ ในเรื่อง ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม โดยให้องค์กรที่รับรองวิชานั้น ๆ เป็นผู้ทำการทดสอบ
- (4) มีองค์กรวิชาชีพ ที่มีอำนาจกำหนดการเข้ามาประกอบอาชีพของบุคคล
- (5) มีจรรยาบรรณวิชาชีพ

เจตนารมณ์ในการจัดตั้งสภาวิชาชีพนั้นเป็นไปเพื่อการแบ่งเบาภาระของรัฐ โดยการที่รัฐมอบอำนาจทางปกครองให้ เพื่อให้มีการตรวจสอบ ดูแล ควบคุมกันเอง ดังนั้นสภาวิชาชีพจึงทำหน้าที่หลัก 3 ประการ ได้แก่

- (1) ด้านนิติบัญญัติ เป็นการใช้อำนาจทางกฎหมาย เช่น การออกพระราชบัญญัติต่าง ๆ เป็นต้น
- (2) ด้านบริหาร เช่น การรับขึ้นทะเบียนและออกใบอนุญาตให้กับผู้ที่มาขอรับใบอนุญาตต่าง ๆ

²⁶ สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย. (2557). *บทบาทหน้าที่ของสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.pgathaiguide.com/index.php?lay=show&ac=article&Ntype=5&Id=539145141>. [2563, 7 กันยายน].

(3) ด้านตุลาการ เช่น การเพิกถอนใบอนุญาตในกรณีที่พบว่าผู้ประกอบวิชาชีพนั้น ๆ ขาดคุณสมบัติที่จะประกอบอาชีพดังกล่าวได้ เป็นต้น²⁷

ในการดำเนินการบริหารงานและการจัดการของฝ่ายปกครองเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ นั้น เรียกว่า “การกระทำทางปกครอง” ซึ่งสามารถแบ่งย่อยออกได้เป็น

- (1) ปฏิบัติตามการปกครอง
- (2) คำสั่งทั่วไปทางปกครอง
- (3) คำสั่งทางปกครอง
- (4) สัญญาทางปกครอง

ดังนั้น จึงสามารถเลือกประเภทการกระทำทางปกครองให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่ทำได้ แต่ต้องทำภายใต้ความชอบของกฎหมาย กล่าวคือ จะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบสองอย่าง ได้แก่ ไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมาย และ ต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้ว่าสามารถกระทำการนั้น ๆ ได้ด้วย

ในการควบคุมผู้ที่ประกอบอาชีพที่เป็นวิชาชีพนั้น มีทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเราสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กรณี ได้แก่

- (1) การควบคุมโดยฝ่ายปกครองของรัฐ

เป็นกรณีที่รัฐมีอำนาจในการควบคุมหน่วยงานนั้น ๆ เองโดยตรง เป็นการตรวจสอบการประกอบวิชาชีพเฉพาะในฐานะที่กฎหมายมีการกำหนดให้ฝ่ายปกครองมีอำนาจกำกับดูแลองค์กรวิชาชีพนั้น ๆ แต่ในปัจจุบันรัฐได้มีการมอบอำนาจให้กับองค์กรเอกชนในการควบคุม ตรวจสอบระหว่างกันด้วยตนเองแล้วส่วนฝ่ายปกครองจะทำหน้าที่เพียงตรวจสอบการใช้อำนาจของหน่วยงานเอกชนที่ทำการควบคุมดูแลว่าเป็นไปอย่างเหมาะสมตามที่ควรจะเป็นหรือไม่ หากการควบคุมดูแลของเอกชนไม่เป็นไปตามที่สมควรจะเป็น รัฐก็จะเข้ามาแทรกแซงในเรื่องดังกล่าวเพื่อทำให้กระบวนการดังกล่าวเป็นไปด้วยความเหมาะสม

- (2) การควบคุมโดยองค์กรผู้ได้รับมอบอำนาจจากรัฐ

ในความเป็นจริง หลาย ๆ ครั้งเราปฏิเสธไม่ได้ว่าในกระบวนการหลาย ๆ อย่าง ภาคเอกชนสามารถจัดการได้ดีและรวดเร็วกว่ารัฐ อาจจะเพราะหลาย ๆ สาเหตุ เช่น รัฐอาจจะ มีขั้นตอนที่ยุ่งยากหลายขั้นตอนมากกว่าเอกชนในการจะเบิกค่าใช้จ่ายสำหรับทำอะไร ทำให้เอกชนสามารถทำได้รวดเร็วกว่า เป็นต้น ในบางอย่างรัฐจึงมอบอำนาจให้เอกชนทำการควบคุมดูแลได้ เพราะอำนาจในการควบคุมคนในวิชาชีพนั้น ๆ ไม่ใช่อำนาจที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ

²⁷ สุพัศตรา สันทนานุกร. (2554). *การศึกษาความเป็นไปได้ในการก่อตั้งสภาวิชาชีพการแพทย์แผนไทย*. นนทบุรี: สำนักวิชาการ กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข. หน้า 21-22.

หรือไม่ใช้ความลับที่ไม่สามารถเปิดเผยต่อผู้อื่นได้เช่นกัน อีกทั้งการที่รัฐมอบอำนาจให้กับเอกชนในการควบคุมดูแล เป็นการแบ่งเบาภาระให้กับรัฐและแน่นอนว่าคนในวิชาชีพเดียวกันย่อมสามารถเข้าใจกันเองได้ดีมากกว่ารัฐ ซึ่งเป็นคนภายนอก

ในปัจจุบัน รัฐได้มีการมอบอำนาจให้กับหน่วยงานเอกชนในการควบคุมดูแลคนในวิชาชีพของตน เช่น สภานายความ แพทยสภา สภาวิศวกร สภาสถาปนิก เป็นต้น ซึ่งองค์กรเหล่านี้แม้ว่าจะเป็นหน่วยงานเอกชน แต่เมื่อได้รับมอบอำนาจจากรัฐในการจัดการดูแล จึงถือเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย โดยจะทำหน้าที่ในการออกใบอนุญาตเมื่อมีผู้ร้องขอและมีคุณสมบัติตามที่กำหนดหรือการจะไม่ออกใบอนุญาตให้ ทำหน้าที่ควบคุมคนในสายอาชีพนั้น ๆ ให้มีจรรยาบรรณที่เหมาะสม เป็นต้น ซึ่งคำสั่งจากหน่วยงานเหล่านี้ถือเป็นคำสั่งทางปกครองเนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากรัฐให้อำนาจในการจัดการเรื่องดังกล่าว ซึ่งคำสั่งก็อาจจะถูกเพิกถอนตามหลักของกฎหมายปกครองได้เช่นกัน

(3) การควบคุมโดยรูปแบบอื่น

เป็นการควบคุมทางอ้อมโดยใช้วิธีการทางตุลาการในการตัดสินว่าคำสั่งที่หน่วยงานต่าง ๆ ออกมานั้น ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หากเป็นคำสั่งที่ชอบแล้ว คนผู้นั้นก็ต้องยอมรับในคำสั่งดังกล่าว แต่หากไม่ชอบธรรมแล้วผู้ประกอบวิชาชีพนั้นก็ไม่จำเป็นจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของฝ่ายปกครองหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบอำนาจจากฝ่ายปกครองนั้น ๆ ซึ่งการกระทำดังกล่าวก็ถือเป็นการตรวจสอบอย่างหนึ่ง แต่เป็นการตรวจสอบทางอ้อม ไม่ใช่การตรวจสอบโดยตรงเหมือนสองกรณีที่กล่าวไปก่อนหน้านี้แล้ว

ตัวอย่างกรณีดังกล่าว เช่น คำสั่งเข้าไปควบคุมการใช้อำนาจของสภานายกพิเศษแห่งสภานายความ²⁸ หรือ ควบคุมการตรวจสอบการออกคำสั่งของประธานกรรมการมรรยาทนายความ²⁹ เป็นต้น

จากกรณีการควบคุมผู้ประกอบวิชาชีพดังที่กล่าวไปข้างต้น ผู้เขียนจะขอยกตัวอย่างเกี่ยวกับวิชาชีพที่ควบคุมโดยผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากรัฐ เช่น แพทยสภา สภานายความ สภาวิศวกร สภาสถาปนิก เป็นต้น

ตัวอย่างเช่น สภานายความ มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง เพื่อ

- (1) ส่งเสริมการศึกษาและประกอบวิชาชีพทนายความ
- (2) ควบคุมมรรยาททนายความ
- (3) ส่งเสริมความสามัคคี และผดุงเกียรติของสมาชิกสภานายความ

²⁸ คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 291/2545.

²⁹ คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 119/2546.

(4) ส่งเสริมและจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกสภาทนายความ

(5) ส่งเสริม ช่วยเหลือ แนะนำ เผยแพร่ และให้การศึกษาแก่ประชาชนในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย

ซึ่งสภาทนายความจะมีอำนาจในการรับจดทะเบียนและออกไปอนุญาตกับคำเนินกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งของสภาทนายความ ซึ่งในการควบคุมดูแลดังกล่าวก็สามารถตรวจสอบโดยสมาชิกสภาทนายความได้ โดยผู้ที่เป็นสมาชิกมีสิทธิและหน้าที่ได้ดังต่อไปนี้

(1) แสดงความคิดเห็นเป็นหนังสือเกี่ยวกับการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์หรืออำนาจหน้าที่ของสภาทนายความ

(2) ซักถามเกี่ยวกับการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสภาทนายความ

(3) เลือกหรือรับเลือกตั้งเป็นนายกหรือกรรมการสภาทนายความ

(4) ผดุงไว้ซึ่งเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

ในองค์กรหนึ่ง ๆ จะมีองค์กรได้จะต้องมีโครงสร้างและตำแหน่งของคนในองค์กรสภาทนายความก็เช่นกัน เมื่อเป็นองค์กรขนาดใหญ่ การที่จะบริหารองค์กรให้มีความคล่องตัวได้จะต้องมีคนที่สามารถเข้ามาเป็นกรรมการภายในองค์กร ซึ่งสภาทนายความมีองค์ประกอบ ได้แก่ ผู้แทนกระทรวงยุติธรรม 1 คน ผู้แทนเนติบัณฑิตยสภา 1 คน และกรรมการอื่นอีกไม่เกิน 23 คน ซึ่งสมาชิกสภาทนายความทั่วประเทศได้ทำการเลือกตั้งขึ้นและอำนาจหน้าที่ของกรรมการสภาทนายความ มีดังนี้

(1) บริหารกิจการของสภาทนายความตามวัตถุประสงค์ของสภาทนายความ

(2) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อทำกิจกรรมหรือพิจารณาเรื่องต่าง ๆ อันอยู่ในขอบเขตแห่งวัตถุประสงค์ของสภาทนายความ เว้นแต่กิจการซึ่งมีลักษณะหรือสภาพที่ไม่อาจมอบหมายให้กระทำการแทนกันได้

(3) ออกข้อบังคับสภาทนายความเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ คือ

(3.1) การเป็นสมาชิกและการขาดจากการเป็นสมาชิกของสภาทนายความ

(3.2) การเรียกเก็บและชำระค่าบำรุงและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ

(3.3) การแจ้งย้ายของสำนักงานทนายความ

(3.4) การประชุมคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ

(3.5) เรื่องอื่น ๆ อันอยู่ในขอบเขตแห่งวัตถุประสงค์ของสภาทนายความ หรืออยู่ในอำนาจหน้าที่ของสภาทนายความ รวมทั้งการแต่งตั้ง การบังคับบัญชา การรักษาวินัย และการออกจากตำแหน่งของพนักงานสภาทนายความ

2.6.2 การกำกับดูแลมัครุเทศก์โดยพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัครุเทศก์

ในปัจจุบันผู้ที่ประกอบวิชาชีพมัครุเทศก์นั้น ได้รับการควบคุมดูแลจากทางภาครัฐโดยตรง โดยไม่ได้มีองค์กรที่รับมอบอำนาจจากหน่วยงานรัฐให้ดูแลผู้ที่ประกอบวิชาชีพเป็นมัครุเทศก์ องค์กรนี้จึงมีความแตกต่างจากสภาวิชาชีพอย่างมาก ดังนั้น จากหลักการในพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัครุเทศก์ พ.ศ. 2551 ยังไม่ได้มีการระบุเกี่ยวกับรายละเอียดของมัครุเทศก์ไว้อย่างชัดเจนนัก เป็นเพียงการระบุรายละเอียดไว้อย่างกว้าง ๆ เท่านั้น